

ZAKONSKO NASLJEĐIVANJE ISTOSPOLNIH PARTNERA U REPUBLICI HRVATSKOJ I EUROPSKOJ UNIJI

Marija Serdarušić

studentica 5. godine Pravnog fakulteta Osijek
E-mail: marija.serdarusic11@gmail.com

Pregledni rad

UDK 347.65-055.3 (497.5:4-67 EU)
Rad primljen 7. ožujka 2019.

Marin Vladić

student 5. godine Pravnog fakulteta Osijek
E-mail: marin.vladic@yahoo.com

Sažetak

Donošenjem Zakona o životnom partnerstvu osoba istoga spola iz 2014. godine istospolni partneri ušli su u krug zakonskih nasljednika. Time je napravljen znatan iskorak u odnosu na prijašnju regulaciju prava na nasljeđivanje istospolnih partnera koji su dotad potencijalno nasljeđivali isključivo na temelju oporuke. U ovome radu promotrit će se, kako s teorijskog tako i s praktičnog aspekta, pozitivan odmak u priznavanju i izjednačavanju prava istospolnih zajednica u odnosu na heteroseksualne zajednice, a s naglaskom na pravnu podlogu nasljeđivanja u takvim zajednicama. Polaznu točku za istraživanje ovoga rada predstavljaju pozitivni pravni propisi koji su na snazi u Republici Hrvatskoj. Daljnja razrada obuhvaća i komparativnu analizu pravnih sustava ostalih europskih zemalja kako bi se promotrilo i utvrdilo je li u proteklih pet godina napravljena kakva relevantna novela kojom bi položaj istospolnih partnera bio što manje diskriminatoran, u odnosu na položaj bračnog, odnosno izvanbračnog druga i njihovih potomaka. Može bitna progresija koja je uspostavljena u Republici Hrvatskoj (potencijalno i u ostalim promatranim europskim državama) posljedica je tendencije promjena koje nameću visoko razvijene zemlje.

Gljučne riječi: zakonsko nasljeđivanje, životno partnerstvo, istospolna zajednica, diskriminacija, komparativna analiza

1. UVOD

Tema ovoga rada nasljedna su prava istospolnih partnera u formalnim i neformalnim zajednicama koje isti i sklapaju. Pravo nasljeđivanja jedno je od temeljnih prava koja proizlaze iz bračne i (pod određenim uvjetima) izvanbračne zajednice. Riječ je o subjektivnom pravu osobe koja ga stječe nakon smrti ostavitelja, u trenutku otvaranja na-

sljedstva, a čija osnova proizlazi iz oporuke ili slova zakona. Autori će u radu prikazati i detaljizirati zakonsko pravo nasljeđivanja u formalnim i neformalnim životnim zajednicama osoba istog spola. Kroz sferu kronologije iscrpno će biti predstavljene etape u kako nacionalnom, tako i komparativnom pravu država članica Europske unije, priznavanja i davanja prava istospolnim zajednicama, koje u jednakoj ili većoj, odnosno manjoj mjeri odgovaraju onima koja su rezervirana za bračne drugove. Put kojeg su određene države prošle, pa tako i Republika Hrvatska pokazuje sve veću izraženost modernijeg, zapadno orijentiranog trenda izjednačavanja homoseksualnih zajednica s heteroseksualnim u svakom pogledu, koja je među ostalim definitivno odraz i posljedica intenzivnijeg dijaloga i tolerantnosti, ali i pojedinačne osviještenosti i želje za prepoznavanjem. Unatoč tome, i dalje postoji jaz i disbalans između zakonodavstava država članica Europske unije u vezi s ovim pitanjem, čiji doseg seže toliko daleko da unutar Europske unije egzistiraju države koje ne priznaju apsolutno nikakve oblike zajednica osoba istog spola, štoviše odredbama vlastitih građanskih zakonika propisuju restrikciju za njihovo sklapanje, dok s druge strane imamo zemlje koje su već početkom ovoga stoljeća u cijelosti izjednačile zakonsko pravo nasljeđivanja neovisno o obliku zajednice koja se sklapa.

Republika Hrvatska revidirala je svoje pozitivnopravne propise, dio materije koji ulazi u tematiku zakonskog nasljeđivanja istospolnih partnera. Prekretnicu predstavlja donošenje Zakona o životnom partnerstvu osoba istog spola kojim su životni partneri glede nasljeđivanja ušli u krug zakonskih nasljednika. Iz posebnog kuta gledišta posebno će se posvetiti pozornost progresiji koja je rezultirala donošenjem potonjeg Zakona, ali i ne tako velikoj distinkciji s ostalim oblicima zajednica u Republici Hrvatskoj. Dodatno, komparativna analiza poslužit će kao dostatan pokazatelj postignuća domaćeg zakonodavstva, a samim time dat će jasniju sliku o pozicioniranju Republike Hrvatske među visoko razvijenim zemljama.

2. ZAKONSKO NASLJEĐIVANJE

“Zakonsko (intestatno) nasljeđivanje je stjecanje subjektivnog nasljednog prava zbog ostaviteljeve smrti, koje se zbiva neposredno na temelju zakona, jer u trenutku otvaranja nasljedstva, u pogledu stjecatelja postoje one pravne činjenice koje su zakonom određeni pravni temelj nasljeđivanja ostavitelja.”¹ Iako u hrvatskom pozitivnom pravu postoje dvije osnove prema kojima se može naslijediti ostavitelja – zakonsko nasljeđivanje i oporuka, njihov međusobni odnos je odnos pravila i iznimke, što znači da nasljeđivanje prema oporuci ima prednost pred zakonskim nasljeđivanjem. Ipak, u najvećem broju slučajeva ostavitelja se nasljeđuje prema zakonu, budući da oporučno nasljeđivanje u Republici Hrvatskoj još i dalje nije na onoj razini primjene koja egzistira u razvijenijim zemljama Europske unije. “Do zakonskog nasljeđivanja uvijek dolazi kada iza ostavitelja

¹ Belaj, Vlado; Gavella, Nikola, *Nasljedno pravo*, Narodne novine, Zagreb, 2008., str. 189.

nije ostala oporuka, odnosno valjana oporuka ili njome ostavitelj nije rasporedio cijelu ostavinu. Također, do zakonskog nasljeđivanja doći će i ako je oporučni nasljednik umro prije ostavitelja ili se odrekao nasljedstva, odnosno ako je u trenutku otvaranja nasljedstva bio nedostojan.”² Kako bi određena osoba uopće imala mogućnost postati zakonskim nasljednikom ostavitelja, mora ispuniti jedan od kriterija koji su propisani kao pretpostavke nasljeđivanja, a to su: krvno srodstvo, građansko srodstvo, bračna veza i izvanbračna veza. Ako određena osoba ispuni kriterij, odnosno ako je na jedan od navedenih načina “povezana” s ostaviteljem, u tom slučaju ulazi u krug takozvanih potencijalnih nasljednika. “Na temelju zakona ostavitelja nasljeđuju svi njegovi potomci, njegova posvojčad i njihovi potomci, njegov bračni drug, njegovi roditelji, njegovi posvojitelji, njegova braća i sestre i njihovi potomci, njegovi djedovi i bake i njihovi potomci, i njegovi ostali predci. Na temelju zakona ostavitelja nasljeđuje i njegov izvanbračni drug koji je u pravu nasljeđivanja izjednačen s bračnim. Izvanbračnom zajednicom u smislu ovog Zakona smatra se životna zajednica neudane žene i neoženjenog muškarca koja je trajala dulje vrijeme, a prestala ostaviteljevom smrću, pod uvjetom da su bile ispunjene pretpostavke koje se traže za valjanost braka.”³ “Svi ovi nasljednici raspoređeni su u pojedine nasljedne redove uz poštivanje osnovnih načela zakonskog nasljeđivanja – načela grupiranja srodnika po parentelama, načela isključivosti, predstavljanja (reprezentacije), priraštaja (akrescencije) i prijenosa (transmisije).”⁴

3. ISTOSPOLNE ZAJEDNICE U REPUBLICI HRVATSKOJ

Donošenjem Zakona o istospolnim zajednicama iz 2003. godine prvi put Republika Hrvatska prepoznala je i formalizirala životnu zajednicu osoba istoga spola, prateći tako trend koji je započeo krajem osamdesetih godina prošloga stoljeća, a prvotno iniciran od strane skandinavskih zemalja. “Pravno priznanje istospolnih zajednica u Europi započelo je u nordijskim zemljama. 1987. *de facto* istospolne zajednice dobile su isti status kao i heteroseksualne zajednice u Švedskoj. Međutim, svojevrsni pravni odmak uslijedio je 1989. kada je u Danskoj priznato životno partnerstvo osoba istog spola kao formalni oblik kohabitacije.”⁵ Prema spomenutom Zakonu istospolna zajednica je životna zajednica dviju osoba istoga spola koje nisu u braku, izvanbračnoj ili drugoj istospolnoj zajednici, a koja traje najmanje tri godine te koja se temelji na načelima ravnopravnosti partnera, međusobnog poštovanja i pomaganja te emotivnoj vezanosti partnera.⁶ Slijedom navedenog, možemo

² Klarić, Petar; Vedriš, Martin, *Gradansko pravo*, Narodne novine, Zagreb, 2006., str. 704. i 719.

³ Zakon o nasljeđivanju, Narodne novine, broj, 48/2003, 153/2003, 35/2005, 127/2013, 33/2015, čl. 8., st. 1. i 2.

⁴ Klarić; Vedriš, *op. cit.* (bilj. 2), str. 724.–727.

⁵ Scherpe, Jens M., *The Legal Recognition of Same-Sex Couples in Europe and the Role of the European Court of Human Rights*, *The Equal Rights Review*, Vol. Ten, 2013., str. 83.–84.

⁶ Zakon o istospolnim zajednicama, Narodne novine, broj 116/2003, čl. 2.

vrlo jednostavno zaključiti kako je od samog uvođenja istospolne zajednice kao oblika suživota dviju osoba postojala izražena sličnost kako s izvanbračnom tako i s bračnom zajednicom. Sva tri oblika zajednica iziskuju gotovo jednake pretpostavke za sklapanje. “Također se primjenjuje paralelizam između čl. 3. Zakona o istospolnim zajednicama te dijela Obiteljskog zakona koji regulira prethodne uvjete za valjanost braka. Brak ne može sklopiti osoba koja nije navršila osamnaest godina života (čl. 26., st. 1.); brak ne može sklopiti osoba lišena poslovne sposobnosti ili osoba nesposobna za rasuđivanje (čl. 27., st. 1.); brak ne mogu međusobno sklopiti krvni srodnici u ravnoj lozi, a u pobočnoj sestra i brat, polusestra i polubrat, dijete sa sestrom ili polusestrom ili bratom ili polubratom svojega roditelja, djeca sestara i braće te polusestara i polubraće (čl. 28., st. 1).”⁷

U odnosu na izvanbračnu zajednicu, postoji razlika u vremenskom okviru potrebnom da se proizvedu pravni učinci bračne zajednice; tri godine zajedničkog života ili kraće ako je u njoj rođeno dijete. Međutim, ono na što treba obratiti pozornost jest da u nekim izrazito bitnim aspektima istospolna zajednica nije pružala jednake mogućnosti koje pruža bračna zajednica. Naime, jedna od okosnica braka kao zakonom uređene zajednice žene i muškarca njihovi su imovinski odnosi. “Zakon je slijedio model Obiteljskog zakona, pa valja uočiti razlikovanje zajedničke stečevine i vlastite imovine, te mogućnost ugovornog uređenja imovinskih odnosa partnera u istospolnoj zajednici, drukčijeg od zakonskog uređenja imovinskih odnosa zasnovanog na pretpostavci suvlasništva na jednake dijelove.”⁸

Neadekvatnost i zastarjelost Zakona o istospolnim zajednicama, kao i svojevrsni “odgovor” na ustavnu definiciju braka, iziskivao je donošenje moderniziranog, suvremenog pravnog akta koji će regulirati pitanje životne zajednica osoba istoga spola. Time je napravljen pozitivan odmak prema što većem priznavanju prava životnih partnera, ali i korak bliže zakonodavstvima razvijenijih zemalja Europe. Godine 2013. donesen je Zakon o životnom partnerstvu osoba istoga spola, a godinu dana poslije stupio je na snagu. Odbor za ravnopravnost spolova prihvatio je prijedlog toga Zakona u prvom čitanju.⁹

“Životno partnerstvo je zajednica obiteljskog života dviju osoba istog spola sklopljena pred nadležnim tijelom u skladu s odredbama ovoga Zakona.”¹⁰ Poseban naglasak u ovom slučaju treba staviti na riječ “obiteljskog”. Naime, u prijašnjem uređenju istospolnih zajednica nije se spominjao pojam obitelji, odnosno obiteljskoga života. Takva izmjena rezultat je i utjecaja presude *Schalk and Kopf v Austria*, u kojoj je Europski sud za ljudska prava utvrdio da i istospolni partneri uživaju pravo na zaštitu obiteljskoga života. Razumno je pretpostaviti da odluka Suda ide za tim da se pojmovi obitelj i brak pojmovno

⁷ Kutleša, Mislav; Škvorc, Mladen, Evolucija moralno-pravnog položaja istospolnih zajednica u Republici Hrvatskoj, Bogoslovska smotra, 86 (2016), str. 215.–216.

⁸ *Ibid.*, str. 220.

⁹ Izvješće Odbora za ravnopravnost spolova, <http://www.sabor.hr/izvjesce-odbora-za-ravnopravnost-spolova-o-pri0001>, pristupljeno 20. kolovoza 2018.

¹⁰ Zakon o životnom partnerstvu osoba istog spola, Narodne novine, broj 92/2014, čl. 2.

odijele. Iako pojedini europski sustavi dopuštaju brak istospolnim zajednicama, Sud u ovom slučaju zaključuje kako i u onim sustavima gdje zakon ne prepoznaje brak osoba istoga spola, nego određene oblike formalnih i neformalnih zajednica, pravo na obitelj i obiteljski život mora im biti omogućeno unutar granica koje postavlja Europska konvencija za zaštitu ljudskih prava i temeljnih sloboda.

U odnosu na pojam neformalnog životnog partnerstva koje navedeni Zakon također poznaje, vidljive su određene distinkcije. "Dakle, neformalno životno partnerstvo prema zakonskoj definiciji obilježava: neformalnost nastanka i prestanka, isti spol osoba koje ga osnivaju, te vremensko trajanje zajednice od najmanje tri godine."¹¹ Ono što je navedeno kao svojevrsan propust ili nedostatak Zakona o istospolnim zajednicama, bilo je uređenje imovinskih odnosa istospolnih partnera. Zakon o životnom partnerstvu nadograđuje taj propust. "Zakon imovinske odnose partnera registrirane istospolne zajednice regulira istovrsno kao i imovinske odnose izvanbračnih/bračnih drugova, tako da se sve što je već navedeno za bračne drugove odnosi i na ovu vrstu zajednica. Sudska praksa glede imovinskih odnosa partnera u istospolnim zajednicama u nas ne postoji. Niti jedan takav slučaj još nije dospio pred sudove RH."¹²

Komparativno gledano, jasno se da zaključiti kako hrvatsko zakonodavstvo glede harmonizacije prava heteroseksualnih i homoseksualnih zajednica kaska za nordijskim te zapadnim europskim zemljama. Osim toga, naše zakonodavstvo razlikuje se u velikoj mjeri u tome što pravno izjednačava formalne i neformalne zajednice. "U nekim europskim sustavima i neformalne životne zajednice proizvode određene pravne učinke koji u većoj ili manjoj mjeri nalikuju pravnim učincima u braku. Međutim, pravni se položaj osoba u neformalnim zajednicama u najvećem broju europskih pravnih sustava i danas znakovito razlikuje od pravnog položaja osoba koje su formalizirale svoju zajednicu, pa je hrvatski model pravnog izjednačavanja formalnih i neformalnih zajednica, promatrano u europskim okvirima, vrlo neuobičajen."¹³

4. KOMPARATIVNO PRAVO

4.1. AUSTRIJA

Austrija je jedna od zemalja koja poput Hrvatske poznaje pojam registriranog životnog partnerstva. Taj je oblik kohabitacije osoba istog spola uveden 2010. godine kada je i

¹¹ Lucić, Nataša, *Pravno uređenje braka i drugih oblika životnih zajednica*, u: *Suvremeno obiteljsko pravo i postupak*, Pravni fakultet Osijek, 2017., str. 70.

¹² Aralica, Tomislav, *Bračna stečevina i drugi imovinski odnosi bračnih drugova u sudskoj praksi*, Zagreb, 2017., str. 56.

¹³ Lucić, Nataša, *op. cit.* (bilj. 11), str. 95.

formaliziran u obliku pravnoga akta.¹⁴ Iako ovdje nije riječ o braku, ovakav oblik zajednice proizvodi pravne učinke. Budući da je tema ovoga rada nasljedno pravo istospolnih partnera, autor će se zadržati na materiji koja je povezana uz navedenu temu. Registrirani životni partneri nasljeđuju prema jednakim pravilima kao i supružnici. Naime, ovo je pravo rezervirano isključivo za istospolne partnere koji su pred nadležnim tijelom, u propisanom obliku i postupku sklopili životno partnerstvo, dakle formalizirali svoju životnu zajednicu.¹⁵ Ovo pravilo poznaje jednu iznimku koju definira austrijski Zakon o suvlasništvu nad nekretninom.¹⁶ U pravilu će neregistrirani životni partner naslijediti svoga preminulog životnog partnera jedino ako je tako razriješeno oporukom. Ranije navedeni zakon poznaje situaciju u kojoj će neregistrirani životni partner naslijediti preminuloga prema zakonskoj osnovi, ako su zajedno bili suvlasnici nad nekretninom u kojoj su prebivali; dakle u tome će slučaju nadživjelom životnom partneru pripasti polovica nekretnine koja je pripadala preminulom. Ono što svakako valja napomenuti jest odluka austrijskog Ustavnog suda s kraja prošle godine kojom je legaliziran brak osoba istoga spola te će početkom 2019. godine, osobe istoga spola moći sklopiti navedeni oblik kohabitacije.¹⁷

4.2. BELGIJA

Belgija je jedna od zemalja koja je relativno rano legalizirala istospolne brakove, još 2003. godine te otad osobe istoga spola sklapaju brak u civilnom obliku.¹⁸ Ta odredba sadržavala je određena ograničenja prema strancima. Osobe istoga spola, koje nisu bili belgijski državljani, a imali su namjeru ondje sklopiti brak, to su mogli jedino ako njihova matična zemlja dopušta sklapanje istospolnih brakova. Međutim, već iduće godine uslijedila je izmjena prema kojoj je bilo dovoljno da samo jedan od budućih supružnika prebiva u Belgiji najmanje tri mjeseca. Što se tiče nasljeđivanja, postoje razne opcije, ovisno o tome je li ostavitelj iza sebe ostavio djecu. U slučaju da je iza ostavitelja ostao supružnik, ali i djeca, supružnik dobiva pravo plodouživanja na cijeloj ostavini, dok se vlasništvo nad ostavinom dijeli između potomaka, uz primjenu načela nasljednog prava. Ako je ostao samo bračni drug, on nasljeđuje cijelu ostavinu.¹⁹

¹⁴ Pravni informacijski sustav savezne vlade, <https://www.ris.bka.gv.at/GeltendeFassung.wxe?Abfrage=Bundesnormen&Gesetzesnummer=20006586>, pristupljeno 20. kolovoza 2018.

¹⁵ Austrijski građanski zakonik, Austrian General Civil Code, čl. 537.a.

¹⁶ Wohnungseigentumsgesetz.

¹⁷ Ustavni sud Austrije, <https://www.vfgh.gv.at/medien/Ehe-fuer-gleichgeschlechtliche-Paare.en.php>, pristupljeno 20. kolovoza 2018.

¹⁸ Loi ouvrant le mariage à des personnes de même sexe et modifiant certaines dispositions du Code civil, Moniteur Belge, 28. veljače 2003.

¹⁹ Successions in Europe – Succession law in 27 European countries, The Council of the Notariats of the European Union (CNUE), Belgium.

Belgijsko zakonodavstvo također poznaje i pojam životnog partnerstva, neovisno o spolu partnera; dakle mogu ga spojiti i osobe istog, ali i različitog spola. Ako je takav oblik kohabitacije bio registriran, formaliziran, tada nadživjeli partner ima pravo plodouživanja na nekretnini koja je predstavljala zajednički stan te na namještaju u tom stanu. Ovo pravo može biti ograničeno ugovorom *inter vivos*. Ako životno partnerstvo nije bilo registrirano, tada nadživjeli, neformalni partner nasljeđuje samo na temelju oporuke, ako je ona naravno postojala.²⁰ Naime, “nema zakonske definicije izvanbračne zajednice u belgijskom obiteljskopравnom sustavu niti posebnih odredaba kojima se reguliraju prava i obveze osoba koje ostvaruju neformalne životne zajednice. Dok takve zajednice traju, kao i za slučaj njihova prestanka, na imovinskopravne odnose osoba u neformalnim obiteljskim zajednicama primjenjuju se opća pravila građanskoga prava.”²¹

4.3. BUGARSKA

Bugarska je i dalje jedna od manjeg broja zemalja Europske unije koja i dalje ne prepoznaje nijedan oblik istospolne zajednice. U ovom slučaju istospolni partneri moći će jedan drugog nasljeđivati isključivo na temelju oporuke.²² Određen pomak u priznavanju prava istospolnim partnerima ostvaren je 2017. godine kada je bugarski upravni sud dopustio dvjema australskim državljanicama, koje su sklopile brak u Francuskoj, da žive u Bugarskoj. Naime posljedica je to inicijative Europske unije koja ide za što snažnijom primjenom Direktive o slobodom kretanju i prebivanju unutar granica Europske unije.²³

4.4. CIPAR

U slučaju Cipra vrijedi ono što su autori naveli za slučaj Bugarske.²⁴

²⁰ Europski portal e-pravosuđa; Zakonsko nasljeđivanje, <https://e-justice.europa.eu/content-succession-166-ben-en.do>, pristupljeno 20. kolovoza 2018.

²¹ Lucić, Nataša, *op. cit.* (bilj. 13), str. 92.

²² Zakonsko nasljeđivanje u Europi, <http://www.successions-europe.eu/en/bulgaria/topics/in-the-absence-of-a-will-who-inherits-and-how-much/>, pristupljeno 20. kolovoza 2018.

²³ Direktiva 2004/38/EZ Europskog parlamenta i Vijeća od 29. travnja 2004. o pravu građana Unije i članova njihovih obitelji na slobodno kretanje i boravište na području države članice kojom se izmjenjuje Uredba (EEZ) br. 1612/68 i stavljaju izvan snage direktive 64/221/EEZ, 68/360/EEZ, 72/194/EEZ, 73/148/EEZ, 75/34/EEZ, 75/35/EEZ, 90/364/EEZ, 90/365/EEZ i 93/96/EEZ, SL L 158, 30. travnja 2004.

²⁴ Oporezivanje zakonskog nasljeđivanja, <https://www.cesifo-group.de/ifoHome/facts/DICE/Public-Sector/Public-Finance/Taxes/Succession-law-in-Europe-inheritance-tax/fileBinary/Succession-law-in-Europe-inheritance-tax.pdf>, str. 3., pristupljeno 20. kolovoza 2018.

4.5. ČEŠKA

Republika Češka 2006. je godine legalizirala životno partnerstvo, kao formalni oblik životne zajednice osoba istoga spola te je time postala prva država bivšeg istočnog bloka koja je prepoznala, to jest "ozakonila" određen oblik istospolne zajednice.²⁵ Nešto slično kao u navedenom slučaju Belgije, nasljedna prava životnih partnera ovise o tome jesu li iza ostavitelja ostali potomci, odnosno roditelji. Naime, registrirani će istospolni partner biti jedini nasljednik jedino ako ostavitelj nije ostavio potomke, roditelje ili osobe koje su s njime živjele u istom kućanstvu, ako su ostali potomci, onda ostavinu dijeli s njima, a poseban je slučaj ako su iza ostavitelja ostali roditelji i životni partner (koji u svim ovim slučajevima ima isti položaj kao i bračni drug), onda se on seli u drugi nasljedni red te ostavinu dijeli s ostaviteljevim roditeljima (dijele ju na pola).²⁶ U ovom se slučaju može vidjeti izrazito velika sličnost s hrvatskim zakonodavstvom, pogotovo u potonjem slučaju.²⁷

Zanimljivost u slučaju Češke predstavlja činjenica da bi, osim što je postala prva država bivšeg istočnog bloka koja je formalizirala neki oblik istospolne zajednice, također vrlo vjerojatno mogla postati i prvom postkomunističkom državom koja će legalizirati istospolni brak. Odgovor je to na nedavnu presudu Europskog suda pravde kojom je utvrđeno pravo prebivanja istospolnim partnerima i u onim državama Europske unije koje još nisu formalno priznale nijedan oblik istospolne zajednice, pod uvjetom da je barem jedan od partnera državljanin Europske unije te da je istospolni brak sklopljen u državi članici koja propisuje i dopušta takav oblik, u redovitom postupku.²⁸

4.6. DANSKA

Danska je prvi oblik formalne istospolne zajednice legalizirala još 1989. godine²⁹ te je takav oblik zajednice proizvodio sva prava i obveze koje proizvodi brak. Istospolne brakove Danska je legalizirala 2012. godine.³⁰ Što se tiče samoga nasljeđivanja, budući da postoji mogućnost sklapanja braka između osoba istoga spola, a oblik registriranog životnog partnerstva je postojao dotad te je proizvodio jednake učinke kao i brak, veličina nasljednog

²⁵ Jagielska, M., Eastern European Countries: From Penalisation to Cohabitation or Further? u Boele-Woelki, Katharina; Fuchs, Angelika (ur.) *Legal Recognition of Same-Sex Relationships in Europe, National, Cross-Border and European Perspectives*, 2012.

²⁶ Czech Civil Code, čl. 473.

²⁷ Slučaj u kojem bračni drug ide u drugi nasljedni red ako iza ostavitelja nisu ostali potomci, a jesu roditelji, pa bračnom drugu/životnom partneru pripada polovica ostavina, a druga polovica pripada roditeljima ostavitelja.

²⁸ ESLJP, 34619/04, 26/10/2010, Case of Coman v Romania.

²⁹ The Danish Registered Partnership Act.

³⁰ Lov om ændring af lov om ægteskabs indgåelse og opløsning, lov om ægteskabets retsvirkninger og retsplejeloven og om ophævelse af lov om registreret partnerskab.

dijela dakako ovisi o tome jesu li iza ostavitelja ostala djeca. Ako su iza ostavitelja ostali potomci, oni međusobno dijele jednu polovinu ostavine, dok druga pripada bračnom drugu; u slučaju da ostavitelj nije imao potomaka, bračni drug nasljeđuje cijelu ostavinu.³¹

4.7. IRSKA

Irska je tek 2010. donijela zakon o registriranom životnom partnerstvu, koji doduše nije proizvodio pravne učinke poput onih koje proizvodi u velikom broju država Europske unije. Međutim, učinci su se protezali i na pitanja nasljeđivanja.³² Najveću zanimljivost kad je posrijedi ova država predstavlja činjenica da je Irska prva europska država koja je legalizirala istospolni brak nakon provedenog referenduma, 2015. godine. Naime donošenjem Zakona o istospolnim brakovima,³³ punu snagu dobio je 34. Amandman Ustava Republike Irske³⁴ kojim je uvedeno pravo osoba istoga spola da slobodno stupaju u brak. Time je zapravo “ugašen” institut životnog partnerstva tako da se ono više nije moglo sklapati te su osobe koje su dotad bile sklopile životno partnerstvo, morale sklopiti brak, kako bi dobile prava koja bračna zajednica i uživa. Irska se oko nasljeđivanja razlikuje od ostalih zemalja najviše prema načinu raspoređivanja ostavine. Veličina nasljednog dijela ovisi o tome ima li ostavitelj potomstvo, odnosno je li bračni drug živ. U slučaju da ostavitelj nema djece, tada će sve naslijediti nadživjeli bračni drug. Međutim ako nasljeđuju i djeca i bračni drug, tada bračnom drugu pripadaju dvije trećine, a ostatak se dijeli među djecom pod uvjetom da je jednak stupanj srodstva s ostaviteljem, inače se primjenjuje *per stirpes*.³⁵

4.8. ITALIJA

Do 2016. godine Italija nije poznavala nijedan formalni oblik istospolne zajednice. Razlog promjeni toga te donošenju Zakona³⁶ jest presuda Europskog suda pravde iz 2015. godine³⁷ kojom je Sud utvrdio obvezu Italije davanja prava istospolnim zajednicama, pozivajući se na raniju presudu kojom je prepoznato pravo istospolnih zajednica na obi-

³¹ Danish Inheritance Act, čl. 9.–11., i 18.–19.

³² The Civil Partnership and Certain Rights and Obligations of Cohabitants Act 2010.

³³ Irish Marriage Act 2015.

³⁴ Constituion of Republic of Ireland, cijeli tekst na <http://www.irishstatutebook.ie/eli/cons/en>, pristupljeno 20. kolovoza 2018.

³⁵ Irski Zakon o nasljeđivanju, <http://www.irishstatutebook.ie/eli/1965/act/27/section/67/enacted/en/html#sec67>, pristupljeno 20. kolovoza 2018.

³⁶ Same Sex Civil Partnership and Common Law Partnership Legislation 76/2016.

³⁷ ESLJP, 18766/11, 36030/11, 21/07/2015, Case of Oliari and Others v Italy.

teljski život.³⁸ U lipnju ove godine talijanski sud odbio je žalbu istospolnog para koji je 2013. sklopio brak u Portugalu, koji je u to vrijeme već legalizirao istospolne brakove, a koji je htio da njihov brak bude pravno prepoznat i u Italiji. Međutim spomenuta presuda³⁹ poništila je učinke presude talijanskog suda.

Što se tiče nasljeđivanja, ako su iza ostavitelja ostali potomci i bračni drug, nasljeđivanje ovisi o broju potomaka. Naime ako je imao samo jednog potomka, tada on i bračni drug dijele ostavinu na pola. Ako je bilo više potomaka, bračni drug ima pravo na jednu trećinu ostavine, dok preostali iznos dijele potomci. Ako je iza ostavitelja ostao bračni drug, ali i roditelji, tada roditelji imaju pravo na jednu trećinu ostavine. Za životnog partnera vrijedi sve što je navedeno za bračnog druga.

4.9. LATVIJA

Latvija ne prepoznaje nijedan oblik istospolne zajednice, štoviše, zabranjuje ih Ustavom.⁴⁰

4.10. LITVA

Litva zasad, kao i Latvija, ne prepoznaje nijedan oblik istospolne zajednice, ali za razliku od Latvije, postoje pozitivne tendencije za legalizaciju životnog partnerstva kao oblika kohabitacije osoba istoga spola. Naime, u slučaju Litve ne bi bila riječ o životnom partnerstvu u tom smislu riječi, nego o obliku ugovora o kohabitaciji osoba istoga spola, kojima bi se istospolnim partnerima jamčila određena prava, poput nasljeđivanja, što i jest glavna tema ovoga rada. Godine 2017. litavska vlada izrazila je potporu inicijativi za legalizacijom navedenog oblika kohabitacije.⁴¹

4.11. LUKSEMBURG

Istospolni brakovi legalizirani su 2015.⁴² godine, dok je institut registriranog životnog partnerstva na snazi bio od 2004. godine. Ako iza ostavitelja ostane samo bračni drug,

³⁸ ESLJP, 30141/04, 24/06/2010, Case of Schalk and Kopf v Austria.

³⁹ ESLJP, *op. cit.* (bilj. 28).

⁴⁰ Jagielska, M., *op. cit.* (bilj. 25), str. 65.

⁴¹ Litvanski Zakon o nasljeđivanju, <https://www.etar.lt/portal/en/legalAct/698dcde0bd4a11e79122ea2db7aeb5f0>, pristupljeno 20. kolovoza 2018.

⁴² Luksemburški građanski zakonik, <http://legilux.public.lu/eli/etat/leg/memorial/2014/125>, pristupljeno 20. kolovoza 2018.

on je jedini nasljednik, kao i u većini europskih država, međutim ako su ostali osim bračnog druga i potomci, bračni drug može birati između nasljeđivanja obiteljskog doma i namještaja ili razmjernog dijela ostavine koji ne može biti manji od jedne četvrtine. Životni partneri neovisno je li riječ o heteroseksualnim ili homoseksualnim parovima, ne nasljeđuju automatizmom prema zakonu, nego moraju postojati određene naznake u oporuci ostavitelja koje upućuju na njegovu želju da životni partner naslijedi određen dio njegove imovine.⁴³

4.12. ESTONIJA

Od 1. siječnja 2016. godine u Estoniji je na snazi *Registered Partnership Act* kojim je dopušteno životno partnerstvo osoba istog spola od kojih barem jedan ima prebivalište u matičnoj državi.⁴⁴ Država je prepoznala potrebu za donošenjem propisa kojim će omogućiti neku vrstu zajednice osobama istog spola. Novina je i činjenica da istospolni partneri ulaze u krug zakonskih nasljednika, a ne samo oporučnih kako je to prije bilo. "Ako oporučitelj imenuje osobu neovisno o spolu koja je začeta i rođena nakon otvaranja nasljedstva ili pravnu osobu koja je osnovana nakon otvaranja nasljedstva kao sukcesora, takva osoba će biti sljedeći sukcesor ako drugačije nije određeno u volji oporučitelja."⁴⁵ Međutim prema postojećem uređenju prava na nasljeđivanje, ostaviteljev partner zajedno s nasljednicima (rodbinom) ostavitelja, nasljeđuje u prvom nasljednom redu jednako s djecom ostavitelja, ali ne manje od jedne četvrtine ostavine; u drugom nasljednom redu jednu polovinu, dok u trećem nasljednom redu ostaviteljev partner može naslijediti sve.⁴⁶

4.13. NJEMAČKA

Njemačka je 2001. godine donijela Zakon o životnom partnerstvu. Prema njemu ne-registrirani životni partneri nisu imali mogućnost postati zakonskim nasljednicima. Unatoč tome, otvorena je opcija pretvorbe neformalnog u formalno životno partnerstvo ("eingetragene Lebenspartnerschaft") gdje nasljeđuju jednako kao i zakonski nasljednici.⁴⁷ Prema njemačkom BGB-u, a i Zakonu o životnom partnerstvu, partner/bračni drug ostavitelja polaže pravo na jednu četvrtinu zajedno s descendentima iz prvog nasljednog

⁴³ Oporezivanje zakonskog nasljeđivanja, *op. cit.* (bilj. 24), str. 9.

⁴⁴ Zakon o registriranom životnom partnerstvu, <https://www.riigiteataja.ee/en/eli/ee/Riigikogu/act/527112014001/consolide>, pristupljeno 20. kolovoza 2018.

⁴⁵ Zakon o nasljeđivanju, <https://www.riigiteataja.ee/en/eli/ee/520012015004/consolide/current>, pristupljeno 20. kolovoza 2018.

⁴⁶ *Ibid.*, čl. 5. i čl. 16.

⁴⁷ Oporezivanje zakonskog nasljeđivanja, *op. cit.* (bilj. 43).

reda. U drugom nasljednom redu nasljeđuje zajedno s roditeljima ostavitelja i njihovim descendentima i to jednu polovinu zakonskog dijela. Kada baka i djed nasljeđuju zajedno s bakom i djedom, tada će partner/bračni drug ostavitelja naslijediti drugu polovinu koja bi inače došla descendentima baka i djedova prema trećem nasljednom redu.⁴⁸ Treba napomenuti kako zakonski nasljedni dio partnera/bračnog druga može biti i veći ako se primjenjuje sustav zajedničke stečene imovine, gdje će partneru/bračnom drugu preminulog on biti uvećan za četvrtinu.⁴⁹ Da Njemačka prati moderne tekovine jasno se vidi u tome što je 2017. godine ozakonila istospolne brakove i time pružila istospolnim partnerima jednake prilike kao i heteroseksualnim partnerima.

4.14. GRČKA

Godine 2015. Nikolaos Paraskevopoulos, tadašnji ministar pravosuđa, izrazio je želju da u kategoriju građanske zajednice pripadnu i istospolni partneri. Iste godine je to i učinjeno, a time su istospolni partneri dobili pravo biti zakonskim nasljednicima.⁵⁰ Na nasljeđivanje istospolnih partnera prema Zakonu o građanskoj zajednici 4356/2015 primjenjuju se pravila grčkog građanskog zakona. Prema istome partner ostavitelja u prvom nasljednom redu ima pravo na jednu četvrtinu, dok ostatak ide djeci ostavitelja na jednake dijelove. U drugom, trećem i četvrtom nasljednom redu partneru ide jedna polovina zakonskog nasljednog dijela, a ako nema nijednog nasljednika osim partnera, tada njemu/njoj pripada sve.⁵¹ Budući da je ne samo u Grčkoj, nego i u većini europskih zemalja uveden neki oblik zajednice između osoba istog spola, a koji je uređen formalno, u nedostatku sklapanja takvoga (*de facto*) istospolni partneri su samo oporučni nasljednici.

4.15. MAĐARSKA

Istospolni partneri u Mađarskoj nisu bili obuhvaćeni pojmom izvanbračne zajednice iz 1977. godine kada je prvi put i uvedena u zakonodavstvo. "Osamnaest godina nakon što je institut izvanbračne zajednice Mađarska uvela u svoj pravni sustav, odlukom Ustavnog suda Mađarske, definicija izvanbračne zajednice proširena je i na homoseksualne

⁴⁸ Njemački građanski zakonik, <https://www.gesetze-im-internet.de/bgb/BJNR001950896.html>, pristupljeno 20. kolovoza 2018.

⁴⁹ Europski portal e-pravosuđa, <https://e-justice.europa.eu/content-general-information-166-de-maximizeMS-EJN-hr.do?member=1#toc-7>, pristupljeno 20. kolovoza 2018.

⁵⁰ Nasljeđivanje u Grčkoj, <https://www.ilga-europe.org/sites/default/files/2016/greece.pdf>, pristupljeno 20. kolovoza 2018.

⁵¹ Oporezivanje zakonskog nasljeđivanja, *op. cit.* (bilj. 47) i Međunarodna mreža odvjetnika <http://eureseau.com/practice-areas/inheritance/inheritance-greece/>, pristupljeno 20. kolovoza 2018.

parove.”⁵² Prije nego što je na snagu trebao stupiti Zakon o registriranom partnerstvu, Ustavni ga je sud odlukom 154/2008 poništio. Sud je u obrazloženju iznio mišljenje kako za heteroseksualne parove institut životnog partnerstva predstavlja presliku braka i da će kao takav rezultirati narušavanjem braka.⁵³ Dvije godine poslije usvojen je nov Zakon kojim se reguliraju pitanja istospolnih partnera, uz iznimku uzimanja zajedničkog prezimena, prava na posvajanje i sudjelovanja u potpomognutoj oplodnji.⁵⁴ “Ako su iza ostavitelja ostali potomci, bračni drug (istospolni partner) ima pravo plodouživanja na cijeloj ostavini sve do ulaska u novi brak (odnosno novu formalnu istospolnu zajednicu). Ako iza ostavitelja nije ostao niti jedan potomak, bračni drug (istospolni partner) nasljeđuje cijelu ostavinu. Istospolni partneri iz *de facto* zajednica mogu jedan drugoga nasljeđivati samo na temelju oporuke.”⁵⁵

4.16. PORTUGAL

Zakonski nasljednici su i istospolni partneri, budući da je od 2010. godine postao legalan brak između osoba istog spola. Sve što su autori naveli vrijedi i sada.⁵⁶

4.17. MALTA

Malta je u 2014. godini donijela tzv. *Civil Unions Act*⁵⁷ kojim su heteroseksualni parovi i homoseksualni izjednačeni u pravima i obvezama koje postoje u instituciji braka. Iako je tada država omogućavala istospolnim parovima jednaka prava, 2017. godine Malta je legalizirala istospolne brakove i nove definicije su unesene u *Marriage Act*.⁵⁸ Zakonsko nasljeđivanje istospolnog bračnog druga uređeno je u čl. 808. i čl. 810. Građanskog zakona. Bračni drug nasljeđuje s djecom, po pola ili ako ih nema, onda nasljedstvo u

⁵² Lucić, Nataša, *op. cit.* (bilj. 21), str. 88.

⁵³ Mađarski Ustavni sud, <https://hunconcourt.hu/uploads/sites/3/2017/11/en-0154-2008.pdf>, pristupljeno 20. kolovoza 2018.

⁵⁴ Odluka mađarskog Ustavnog suda, [http://www.codices.coe.int/NXT/gateway.dll/CODICES/precis/eng/eur/hun/hun-2010-1-003?fn=document-frameset.htm\\$f=templates\\$3.0](http://www.codices.coe.int/NXT/gateway.dll/CODICES/precis/eng/eur/hun/hun-2010-1-003?fn=document-frameset.htm$f=templates$3.0), pristupljeno 20. kolovoza 2018.

⁵⁵ Klasiček, Dubravka, Zakonsko nasljeđivanje istospolnih partnera u Republici Hrvatskoj u postojećem zakonskom okviru, Zbornik Pravnog fakulteta Sveučilišta u Rijeci, vol. 34, br. 2, 2013., str. 977.

⁵⁶ Klasiček, D., *op. cit.* (bilj. 55), str. 973.–974. i *op. cit.* (bilj. 51), pristupljeno 20. kolovoza 2018.

⁵⁷ Zakon o građanskim zajednicama, <http://www.justiceservices.gov.mt/DownloadDocument.aspx?app=lom&itemid=12172&l=1>, pristupljeno 20. kolovoza 2018.

⁵⁸ Zakon o izmjenama i dopunama zakona o braku, <http://www.justiceservices.gov.mt/DownloadDocument.aspx?app=lp&itemid=28585&l=1>, pristupljeno 20. kolovoza 2018.

potpunosti pripada bračnom drugu.⁵⁹ Osim potonjih oblika zajednice života, na Malti je od prošle godine na snazi i *Cohabitation Act*.⁶⁰

4.18. UJEDINJENA KRALJEVINA

Registrirani životni partneri su 2004. godine dobili status zakonskog nasljednika (*Civil Partnership Act*).⁶¹ Engleska, Wales⁶² i Škotska⁶³ otišli su korak dalje te su legalizirali istospolne brakove, što nije slučaj sa Sjevernom Irskom. No unatoč tome što Sjeverna Irska ne daje prostor za brak osoba istog spola, odredbe o nasljeđivanju između životnih partnera su primjenjive. Što se tiče nasljeđivanja, u Engleskoj, Walesu i Sjevernoj Irskoj bračnom drugu pripada cijela ostavina, ako nema drugih nasljednika. Škotska također daje pravo na cijelo nasljedstvo bračnom drugu, u slučaju nepostojanja drugih zakonskih nasljednika, uz iznimku da član kućanstva ostavitelja ima pravo na razmjerni dio u podjeli ostavine. Nadalje, pod uvjetom da postoje i drugi nasljednici izuzimajući bračnog druga, potomjem pripada pravo na sve pokretne iz ostavine i nekretnine u vrijednosti od minimalno 450.000 funti. Preostali dio ostavine dijeli se na dva dijela. Jedna polovina također pripada bračnom drugu, dok se druga polovina dijeli između roditelja ostavitelja, a ako njih nema, onda između braće i sestara ostavitelja prema načelu reprezentacije. Distinkcija Škotske u odnosu na preostale zemlje Ujedinjene Kraljevine jest u iznosima koji pripadaju bračnom drugu u diobi ostavine. Bračni drug polaže pravo na fiksni iznos od 75.000 funti te polovinu pokretne ostavine (u pokretne se ubraja i gotov novac). Iznimka u slučaju Sjeverne Irske jest u tome što njihovo zakonodavstvo bračnom drugu daje pravo da otkupi od ostalih nasljednika preostali dio ostavine. Ako su iza ostavitelja, osim bračnog druga ostali i potomci, tada se dioba ostavine može znatno zakomplicirati. Iznosi iz ostavine koje će pojedini nasljednik ostvariti u znatnoj će mjeri ovisiti ponajprije o vrijednosti cjelokupne ostavine te o legislativi svake države Ujedinjene Kraljevine zasebno.⁶⁴

⁵⁹ Malteški građanski zakon, file:///C:/Users/HP/Downloads/Cap-16.pdf, pristupljeno 20. kolovoza 2018.

⁶⁰ Malteški zakon o izvanbračnim zajednicama, <http://justiceservices.gov.mt/DownloadDocument.aspx?app=lp&itemid=28146&l=1>, pristupljeno 20. kolovoza 2018.

⁶¹ Zakon o životnom partnerstvu, <http://www.legislation.gov.uk/ukpga/2004/33/section/1>, pristupljeno 20. kolovoza 2018.

⁶² Zakon o istospolnim brakovima, <http://www.legislation.gov.uk/ukpga/2013/30/section/9/enacted>, pristupljeno 20. kolovoza 2018.

⁶³ Zakon o braku i životnom partnerstvu, <https://www.legislation.gov.uk/asp/2014/5/part/1>, pristupljeno 20. kolovoza 2018.

⁶⁴ Oporezivanje zakonskog nasljeđivanja, *op. cit.* (bilj. 56), pristupljeno 20. kolovoza 2018.

5. SLUČAJ COMAN I DRUGI PROTIV RUMUNJSKE

Navedeni slučaj autori su već naveli u svezi s nekoliko država članice Europske unije poput Bugarske i Italije. Slučaj je imao velik učinak na zakonodavstva država članica koja ne prepoznaju i ne priznaju nikakav formalan oblik istospolnih zajednica te shodno tome istospolni partneri u takvim državama članicama ne uživaju razna prava, poput prava na nasljeđivanje, o čemu se i govori u ovome radu.

R. A. Coman, rumunjski državljanin, i R. C. Hamilton, američki državljanin, sklopili su istospolni brak 2010. godine u Bruxellesu, budući da je ranije navedeni ondje bio zaposlenik Europskog parlamenta, a Belgija, kako je već navedeno u ovome radu, poznaje i dopušta sklapanje braka između osoba istoga spola. Tri godine poslije navedeni dvojac odlučio se preseliti u Rumunjsku te su pred nadležnim Inspektoratom zatražili obavijesti o postupku i okolnostima pod kojima bi R. C. Hamilton koji nije bio državljanin Europske unije, mogao u svojstvu člana obitelji R. A. Comana ostvariti pravo na zakonit boravak u Rumunjskoj u trajanju duljem od tri mjeseca. Inspektorat je odgovorio negativno. Prije svega treba dobro promotriti rumunjsko zakonodavstvo u vezi s ovim pitanjem. Brak je definiran kao “dobrovoljna zajednica žene i muškarca koja se sklapa pod uvjetima predviđenim zakonom”; a nadalje se zabranjuje istospolni brak te “istospolni brak koji su u inozemstvu zaključili ili sklopili rumunjski državljani ili stranci, ne priznaje se u Rumunjskoj.”⁶⁵

Coman i drugi pokrenuli su postupak protiv Inspektorata pred nadležnim sudom, radi diskriminacije i ograničavanja prava zajamčenih pravom Europske unije. Postupak je nakon toga završio pred Ustavnim sudom Rumunjske koji je odlučio zastati s postupkom i uputio Sudu nekoliko pitanja. Sud je odlučio da se, u svezi s Direktivom 2048/38/EZ Europskog parlamenta i Vijeća iz 2004. godine, državljaninu države članice koji se koriste svojim pravom i slobodom kretanja, nastanio u drugoj državi članici te ondje s osobom iz treće zemlje sklopio istospolni brak, prema zakonodavstvu i uvjetima koje predviđa država članica u kojoj je nastanjen, protivno je pravu Europske unije da domaća državna tijela odbijaju odobriti boravak njegovu bračnom drugu jer domaće zakonodavstvo ne priznaje istospolne brakove.⁶⁶ Nadalje, “Članak 21. stavak 1. UFEUa treba tumačiti na način da, u okolnostima poput onih o kojima je riječ u glavnom postupku, državljanin treće države koji je istog spola kao i građanin Unije s kojim je u državi članici sklopio brak u skladu s pravom te države članice ima pravo na boravak dulji od tri mjeseca na državnom području države članice čiji je građanin Unije državljanin. To izvedeno pravo na boravak ne može se podvrgnuti strožim uvjetima nego što su to oni propisani u članku 7. Direktive 2004/38.”⁶⁷

⁶⁵ Codul Civil, čl. 259. st. 1., čl. 277. st. 1. i 2.

⁶⁶ ESLJP, *op. cit.* (bilj. 39).

⁶⁷ *Ibid.*

Zaključno, ovaj slučaj predstavlja veliki obrat, budući da je odlukom Suda utvrđeno pravo na boravak i ostvarivanje prava koja nosi brak kao zajednica, istospolnim partnerima, koji su sklopili brak u drugoj državi članici koja priznaje i dopušta sklapanje istospolnih brakova, ako je barem jedan od bračnih drugova državljanin članice Europske unije.

6. ZAKLJUČAK

Analiza s posebnim naglaskom na prijašnje i postojeće stanje u Republici Hrvatskoj u vezi s mogućnosti zakonskog nasljeđivanja istospolnih partnera pokazala je krucijalni pomak. Ne samo da je takav iskorak pokazatelj dugoočekivanog ravnopravnog položaja osoba neovisno o spolu glede nasljeđivanja, nego je i smjernica za daljnje postupanje k ostvarivanju ostalih prava koja se jamče heteroseksualnim osobama. Bilo je pitanje vremena kada će se istospolnim partnerima osigurati prava koja su već 2003. godine priznata i izvanbračnim drugovima. Ranije zakonodavstvo u svojem tekstu nije poznavalo termin "obiteljskog života", dok ga Zakon o životnom partnerstvu osoba istoga spola uvodi. Donošenjem toga Zakona ispravljena je možebitna diskriminacija glede neformalnih životnih zajednica, budući da je neformalna životna zajednica osoba istoga spola gotovo bila preslika izvanbračne zajednice, gledano iz kuta formalnih pretpostavki za sklapanje i tvorenje pravno relevantnih posljedica; pa ipak osobe istoga spola nisu uživale jednaka prava koja su bila rezervirana za osobe u izvanbračnoj zajednici.

Istraživanje za ovaj rad pokazalo je kako su zakonodavstva nemalog broja država članica Unije ostvarila napredak u ovom pogledu, ali i kako i dalje postoje države koje se drže svojih tradicionalnih stavova, koje ni pod sve izraženijim pritiskom trendova, samih homoseksualno orijentiranih osoba, ali i zakonodavstva Europske unije nisu učinila pomak. Zatvorenost usmjerena prema istospolnim partnerima u zemljama koje ne prepoznaju nikakav oblik zajednice istih, a čijim formaliziranjem bi im potencijalno bilo pruženo pravo biti zakonskim nasljednikom pokazuje nespremnost tih zemalja na prihvaćanje novina. Ipak, činjenica je da je takvih država članica Europske unije iz godine u godinu sve manje i manje. Napredovanje je definitivno vidljivo, a Republika Hrvatska dio je toga. Retroaktivno gledano u posljednjih pet godina, nepobitna je činjenica da je nemalen broj država članica Europske unije revidirao svoje zakonodavstvo u vezi s istospolnim partnerstvom, priznavanjem i ozakonjivanjem njihovih životnih zajednica, a samim time i pravima koja iz njih proizlaze, među ostalim i u vezi s pravima nasljeđivanja, što je žarišnom točkom ovoga rada. Države poput Austrije, Češke, Estonije, Grčke, Njemačke i Malte izmijenile su u posljednjih pet do šest godina svoje zakonske propise u cilju izjednačavanja prava zajednica osoba istoga spola s bračnim drugovima. S druge strane Bugarska, Cipar, Litva i Latvija do danas ne prepoznaju nijedan formalni oblik zajednice osoba istoga spola, neke od njih svojim propisima, štoviše, izričito zabranjuju sklapanje istospolnih brakova te u tim državama istospolni partneri nasljeđuju isključivo preko oporuke, budući da ih slovo zakona ne smješta u krug potencijalnih zakonskih

nasljednika. Osim što takva situacija nedvojbeno istospolne partnere dovodi u nezavistan položaj, upitnim su postale i slobode i prava zajamčena dokumentima i ugovorima na razini Europske unije. Svojevrsan odgovor Europske unije utjelovljen je u presudi *Coman i drugi protiv Rumunjske*.

POPIS LITERATURE

Knjige:

1. Aralica, Tomislav, Bračna stečevina i drugi imovinski odnosi bračnih drugova u sudskoj praksi, Zagreb, 2017.
2. Belaj, Vlado; Gavella, Nikola, Nasljedno pravo, Narodne novine, Zagreb, lipanj 2008.
3. Jagielska, M., Eastern European Countries: From Penalisation to Cohabitation or Further? u Boele-Woelki, Katharina; Fuchs, Angelika (ur.) Legal Recognition of Same-Sex Relationships in Europe, National, Cross-Border and European Perspectives, 2012.
4. Klarić, Petar; Vedriš, Martin, Građansko pravo, Narodne novine, Zagreb, 2006.
5. Lucić, Nataša, Pravno uređenje braka i drugih oblika životnih zajednica, u: Rešetar, B.; Aras Kramar, S.; Lucić, N.; Medić, I.; Šago, D.; Tucak, I.; Mioč, P., Suvremeno obiteljsko pravo i postupak, Pravni fakultet Osijek, 2017.

Članci:

1. Klasiček, Dubravka, Zakonsko nasljeđivanje istospolnih partnera u Republici Hrvatskoj u postojećem zakonskom okviru, Zbornik Pravnog fakulteta Sveučilišta u Rijeci, vol. 34, br. 2, 2013., str. 963.–989.
2. Kutleša, Mislav; Škvorc, Mladen, Evolucija moralno-pravnog položaja istospolnih zajednica u Republici Hrvatskoj, Bogoslovska smotra, 86 (2016), str. 215.–216.
3. Scherpe, Jens M., The Legal Recognition of Same-Sex Couples in Europe and the Role of the European Court of Human Rights, The Equal Rights Review, Vol. Ten, 2013., str. 83.–84.

Izvori prava:

1. Austrian General Civil Code
2. Code civil, Moniteur Belge
3. Codul Civil
4. Czech Civil Code

5. Danish Inheritance Act
6. Direktiva 2004/38/EZ Europskog parlamenta i Vijeća od 29. travnja 2004. o pravu građana Unije i članova njihovih obitelji na slobodno kretanje i boravište na području države članice kojom se izmjenjuje Uredba (EEZ) br. 1612/68 i stavljaju izvan snage direktive 64/221/EEZ, 68/360/EEZ, 72/194/EEZ, 73/148/EEZ, 75/34/EEZ, 75/35/EEZ, 90/364/EEZ, 90/365/EEZ i 93/96/EEZ, SL L 158, 30. travnja 2004.
7. ESLJP, 34619/04, 26/10/2010, Case of Coman v Romania.
8. ESLJP, 30141/04, 24/06/2010, Case of Schalk and Kopf v Austria.
9. ESLJP, 18766/11, 36030/11, 21/07/2015, Case of Oliari and Others v Italy.
10. Irish Marriage Act 2015.
11. Lov om ændring af lov om ægteskabs indgåelse og opløsning, lov om ægteskabets retsvirkninger og retsplejeloven og om ophævelse af lov om registreret partnerskab (Danski zakon o istospolnim zajednicama).
12. Same Sex Civil Partnership and Common Law Partnership Legislation 76/2016.
13. The Danish Registered Partnership Act.
14. The Civil Partnership and Certain Rights and Obligations of Cohabitants Act 2010.
15. Zakon o istospolnim zajednicama, Narodne novine, broj 116/2003.
16. Zakon o nasljeđivanju, Narodne novine, broj 48/2003, 153/2003, 35/2005, 127/2013, 33/2015
17. Zakon o životnom partnerstvu osoba istog spola, Narodne novine, broj 92/2014.

Mrežni izvori:

1. Constitution of Republic of Ireland, cijeli tekst na <http://www.irishstatutebook.ie/eli/cons/en>, pristupljeno 20. kolovoza 2018.
2. Irski Zakon o nasljeđivanju, <http://www.irishstatutebook.ie/eli/1965/act/27/section/67/enacted/en/html#sec67>, pristupljeno 20. kolovoza 2018.
3. Europski portal e-pravosuđa; Njemačka, <https://e-justice.europa.eu/content-general-information-166-de-maximizeMS-EJN-hr.do?member=1#toc-7>, pristupljeno 20. kolovoza 2018.
4. Europski portal e-pravosuđa; zakonsko nasljeđivanje, https://e-justice.europa.eu/content_succession-166-be-en.do, pristupljeno 20. kolovoza 2018.
5. Izvješće Odbora za ravnopravnost spolova, <http://www.sabor.hr/izvjesce-odbora-za-ravnopravnost-spolova-o-pri0001>, pristupljeno 20. kolovoza 2018.
6. Litvanski Zakon o nasljeđivanju, <https://www.etar.lt/portal/en/legalAct/698dc-de0bd4a11e79122ea2db7aeb5f0>, pristupljeno 20. kolovoza 2018.

7. Luksemburški građanski zakonik, <http://legilux.public.lu/eli/etat/leg/memorial/2014/125>, pristupljeno 20. kolovoza 2018.
8. Mađarski Ustavni sud, <https://hunconcourt.hu/uploads/sites/3/2017/11/en-0154-2008.pdf>, pristupljeno 20. kolovoza 2018.
9. Malteški građanski zakon, file:///C:/Users/HP/Downloads/Cap_16.pdf, pristupljeno 20. kolovoza 2018.
10. Njemački građanski zakonik, <https://www.gesetze-im-internet.de/bgb/BJNR001950896.html>, pristupljeno 20. kolovoza 2018.
11. Pravni informacijski sustav savezne vlade, <https://www.ris.bka.gv.at/Geltende-Fassung.wxe?Abfrage=Bundesnormen&Gesetzesnummer=20006586>, pristupljeno 20. kolovoza 2018.
12. Odluka Ustavnog suda Austrije, <https://www.vfgh.gv.at/medien/Ehe-fuer-gleichgeschlechtliche-Paare.en.php>, pristupljeno 20. kolovoza 2018.
13. Odluka mađarskog Ustavnog suda, [http://www.codices.coe.int/NXT/gateway.dll/CO-DICES/precis/eng/eur/hun/hun-2010-1-003?fn=document-frameset.htm\\$f=templates\\$3.0](http://www.codices.coe.int/NXT/gateway.dll/CO-DICES/precis/eng/eur/hun/hun-2010-1-003?fn=document-frameset.htm$f=templates$3.0), pristupljeno 20. kolovoza 2018.
14. Oporezivanje zakonskog nasljeđivanja, <https://www.cesifo-group.de/ifoHome/facts/DICE/Public-Sector/Public-Finance/Taxes/Succession-law-in-Europe-inheritance-tax/fileBinary/Succession-law-in-Europe-inheritance-tax.pdf>, str. 3., pristupljeno 20. kolovoza 2018.
15. Zakon o braku i životnom partnerstvu-UK, <https://www.legislation.gov.uk/asp/2014/5/part/1>, pristupljeno 20. kolovoza 2018.
16. Zakon o građanskim zajednicama, <http://www.justiceservices.gov.mt/DownloadDocument.aspx?app=lom&itemid=12172&l=1>, pristupljeno 20. kolovoza 2018.
17. Zakon o istospolnim brakovima, <http://www.legislation.gov.uk/ukpga/2013/30/section/9/enacted>, pristupljeno 20. kolovoza 2018.
18. Zakon o izmjenama i dopunama zakona o braku, <http://www.justiceservices.gov.mt/DownloadDocument.aspx?app=lp&itemid=28585&l=1>, pristupljeno 20. kolovoza 2018.
19. Zakon o nasljeđivanju Latvije, <https://www.riigiteataja.ee/en/eli/ee/520012015004/consolide/current>, pristupljeno 20. kolovoza 2018.
20. Zakon o životnom partnerstvu- UK, <http://www.legislation.gov.uk/ukpga/2004/33/section/1>, pristupljeno 20. kolovoza 2018.
21. Zakonsko nasljeđivanje u Europi, <http://www.successions-europe.eu/en/bulgaria/topics/in-the-absenceof-a-will-who-inherits-and-how-much/>, pristupljeno 20. kolovoza 2018.

INTESTATE INHERITANCE OF SAME-SEX PARTNERS IN THE REPUBLIC OF CROATIA AND THE EUROPEAN UNION

Abstract

By adopting the Registered Partnership Act referring to same-sex couples in 2014, same-sex partners entered the circle of intestate heirs. This is a step forward compared to the previous regulation of inheritance rights, by which same-sex partners could potentially inherit only on the basis of a will. In this paper, a positive outcome in the recognition and equalization of the rights of same-sex couples in relation to heterosexual couples will be observed from both theoretical and practical aspects, with emphasis placed on legal background of inheritance in such unions. Positive laws that are in force in the Republic of Croatia present the starting point for research in this paper. Further elaboration also includes comparative analysis of legal systems of other European countries aimed at considering and determining if there have been any significant novelties in the past five years that would place same-sex partners in a less discriminatory position in relation to the spouses or cohabitants and their descendants. Eventual progression set up in the Republic of Croatia (possibly also in other European countries observed) is a consequence of a tendency to make changes imposed by highly developed countries.

Keywords: intestate inheritance, life partnership, same-sex marriage, discrimination, comparative analysis